

Cvičenie 4 - Regulárne výrazy, uzáverové vlastnosti regulárnych jazykov

Ing. Viliam Hromada, PhD.

C-510

Ústav informatiky a matematiky
FEI STU

`viliam.hromada@stuba.sk`

Aký jazyk popisuje regulárny výraz?

Slovne popíšte jazyky dané uvedenými regulárnymi výrazmi:

1. $R_1 = \varepsilon|a|b$
2. $R_2 = (a|b)(a|b)^*$
3. $R_3 = 0(0|1)^*1$
4. $R_4 = (begin|end)$
5. $R_5 = ((b|B)(e|E)(g|G)(i|I)(n|N))|((e|E)(n|N)(d|D))$
6. $R_6 = (a|b|\dots|z)^*nos(a|b|\dots|z)^*$, kde $(a|b|\dots|z)$ je zjednotenie všetkých malých písmen
7. $R_7 = (a|b|\dots|z)^*(nos|pin)(a|b|\dots|z)^*$, kde $(a|b|\dots|z)$ je zjednotenie všetkých malých písmen

- R_1 - jazyk obsahující 3 reťazce ε, a, b , t.j. : $L(R_1) = \{\varepsilon, a, b\}$.
- R_2 - jazyk zložený z reťazcov nad abecedou $\{a, b\}$ dĺžky aspoň 1, t.j.
 $L(R_2) = \{a, b\}^+ = \{w \in \{a, b\}^* \mid |w| \geq 1\} =$
 $\{aw \mid w \in \{a, b\}^* \cup \{bw \mid w \in \{a, b\}^*\}$
- R_3 - jazyk zložený z binárnych reťazcov začínajúcich nulou a končiacich jednotkou, t.j. $L(R_3) = \{0w1 \mid w \in \{0, 1\}^*\}$
- R_4 - jazyk zložený z 2 reťazcov: *begin* a *end*

- R_5 - jazyk zložený zo všetkých verzií reťazcov *begin* a *end* s malými a veľkými písmenami,
 $L(R_5) = \{begin, Begin, bEgin, BEgin, beGin, BeGin, \dots, end, \dots, END\}$.
- R_6 - jazyk zložený zo všetkých reťazcov malých písmen, ktoré obsahujú reťazec *nos* ako podreťazec, napr. *nos, podnos, nosom, donosit, ...*
- R_7 - jazyk zložený zo všetkých reťazcov malých písmen, ktoré obsahujú alebo reťazec *nos*, alebo reťazec *pin* ako podreťazec, napr. *podnos, camping, aminoskupina, ...*

Priorita operátorov v regulárnych výrazoch

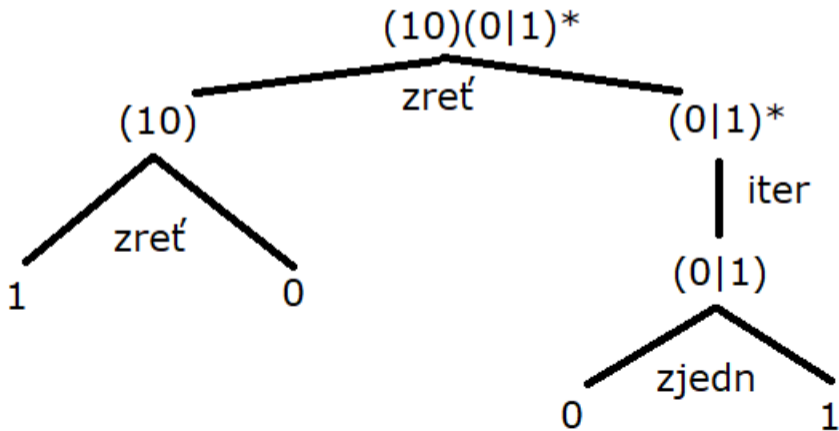
1. Zátvorky
2. Iterácia
3. Zreťazenie
4. Zjednotenie

Teda napríklad regulárny výraz $a | bc^*$ je ekvivalentný $(a | (b((c)^*)))$.

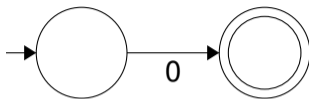

Konverzia Regex -> NKA č. 1

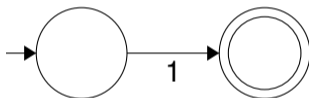
Príklad: Zostrojte NKA rozpoznávajúci jazyk popísaný regulárnym výrazom $((10)(0|1)^*)$. Rozpíšme si, ako vznikol daný regex zo základných regexov cez operácie zret'azenie, zjednotenie, iterácia:

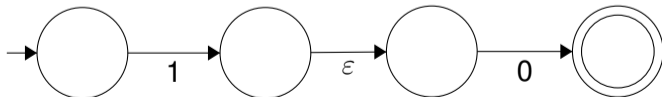
Konečný automat pre regex 0:

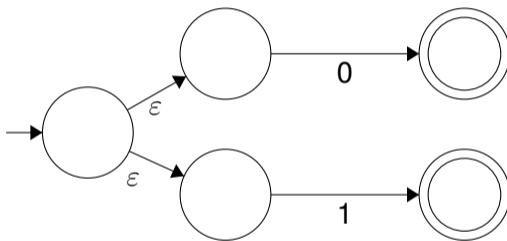
Konečný automat pre regex 1:

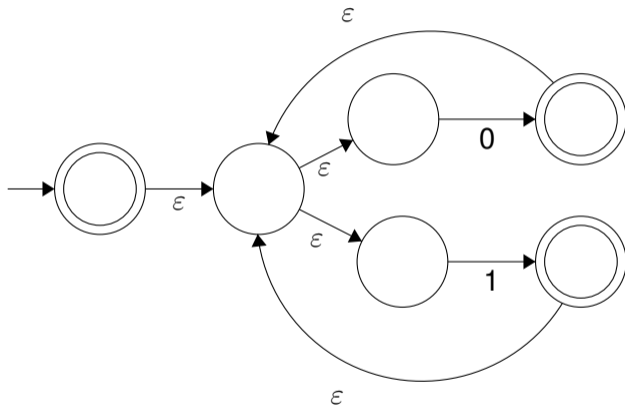
Konečný automat pre regex 10 (t.j. "zreťazenie" 2 už existujúcich automatov).

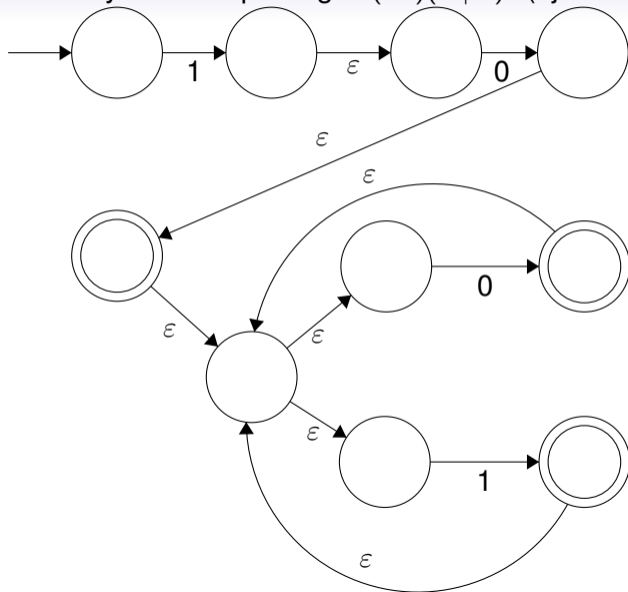
Konečný automat pre regex $0 \mid 1$ (t.j. "zjednotenie" 2 už existujúcich automatov).

Konečný automat pre regex $(0 | 1)^*$ (t.j. "iterácia" už existujúceho automatu).

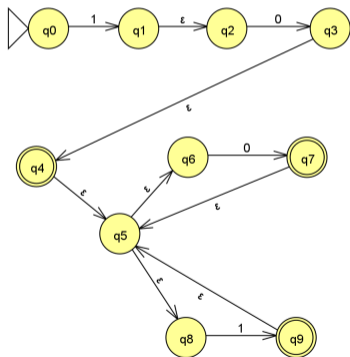

Konečný automat pre regex $(10)(0 | 1)^*$ (t.j. zreťazenie 10 a $(0 | 1)^*$).

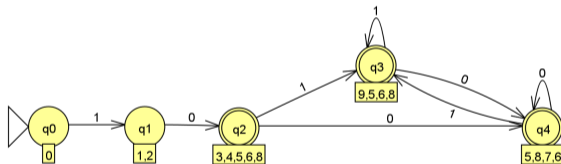

Vľavo NKA, do ktorého sme pridali mená stavov, vpravo ekvivalentný DKA po determinizácii, akceptuje ten istý jazyk, ako popisuje regex $(10)(0 | 1)^*$. Label-e stavov v DKA znamenajú, ako stavy vznikli, napr. stav q_2 má pri sebe label 3,4,5,6,8, čo znamená, že vznikol ako množina $\{q_3, q_4, q_5, q_6, q_8\}$.

NKA:

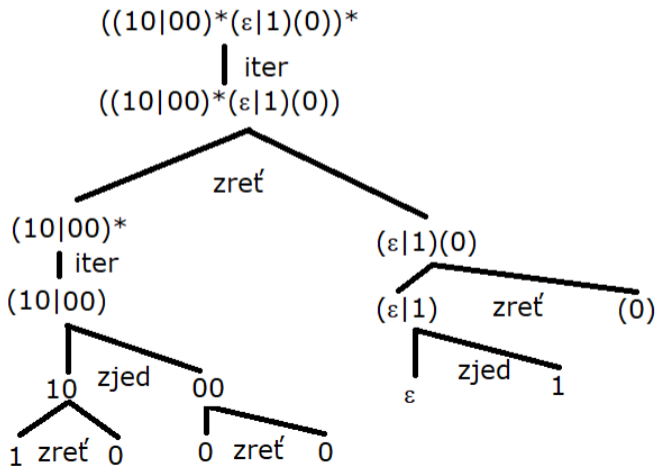

DKA:

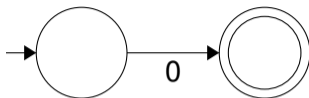

Konverzia Regex -> NKA č. 2

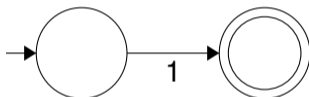
Zostrojte NKA rozpoznávajúci jazyk popísaný regulárnym výrazom:
 $((10|00)^*(\epsilon|1)(0))^*$. Znovu si ho najprv rozpišme podľa operácií

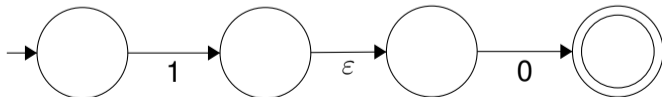
Konečný automat pre regex 0:

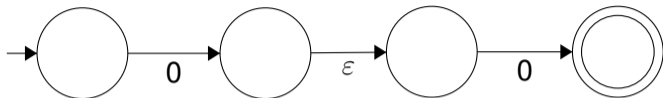
Konečný automat pre regex 1:

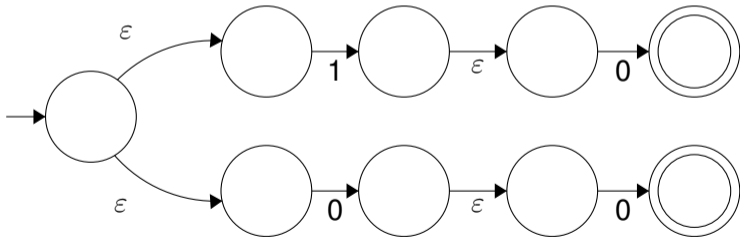
Konečný automat pre regex 10 (t.j. "zreťazenie" 2 už existujúcich automatov).

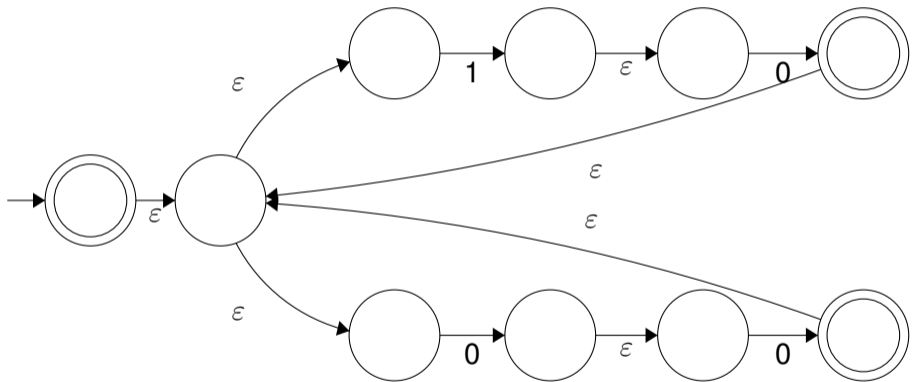
Konečný automat pre regex 00 (t.j. "zreťazenie" 2 už existujúcich automatov).

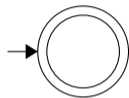
Konečný automat pre regex (10|00) (t.j. "zjednotenie" 2 už existujúcich automatov):

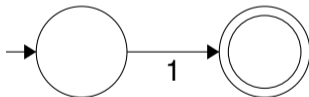
Konečný automat pre regex $(10|00)^*$ (t.j. "iterácia" už existujúceho automatu):

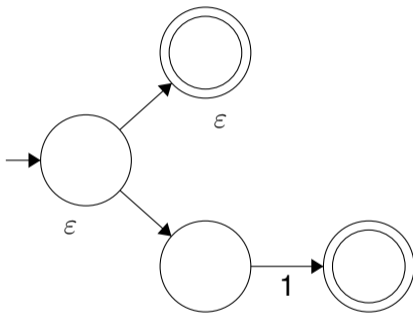
Konečný automat pre regex ε :

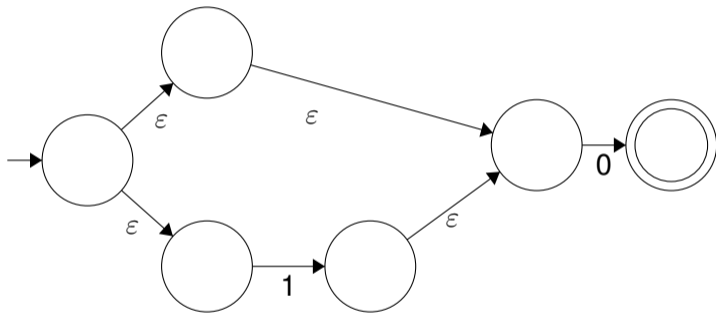
Konečný automat pre regex 1:

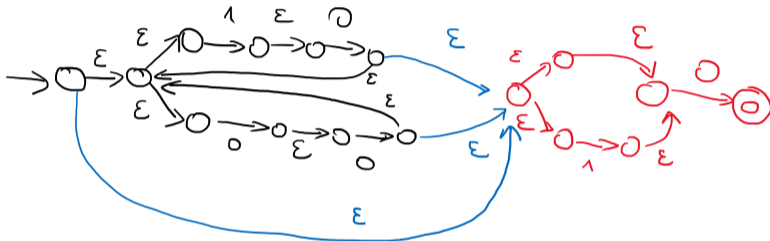
Konečný automat pre regex $\varepsilon|1$ (zjednotenie KA pre ε a 1)

Konečný automat pre regex $(\epsilon|1)(0)$:

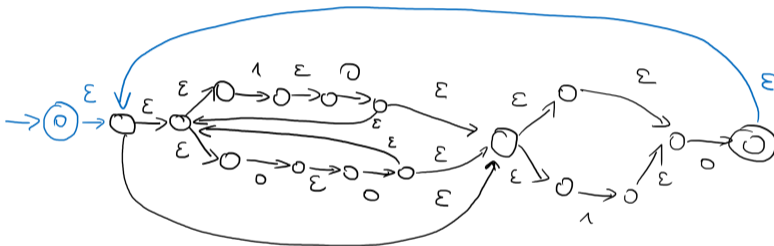

Konečný automat pre regex $((10|00)^*(\varepsilon|1)(0))$, ktorý vznikol ako zreťazenie KA pre $(10|00)^*$ (čiernou farbou) a KA pre $(\varepsilon|1)(0)$ (červenou farbou). Modrou sú pridané ε -prechody.

$$((10|00)^*(\varepsilon|1)(0))$$

Konečný automat pre regex $((10|00)^*(\epsilon|1)(0))^*$, ktorý vznikol ako iterácia KA z predošlého slajdu. Modrou sú zvýraznené zmeny.

$$\left((10|00)^*(\epsilon|1)0 \right)^*$$

Úloha č. 3 - DKA pre prienik jazykov

Nájdite DKA pre jazyk, ktorý vznikne ako prienik 2 regulárnych jazykov $L_1 \cap L_2$, kde:

- $L_1 = \{w \in \{0, 1\}^* \mid w \text{ je binárny rozvoj čísla deliteľného 3} \}$ nad abecedou $\Sigma_1 = \{0, 1\}$
- $L_2 = \{0^*1^*2^*\}$ nad abecedou $\Sigma_2 = \{0, 1, 2\}$

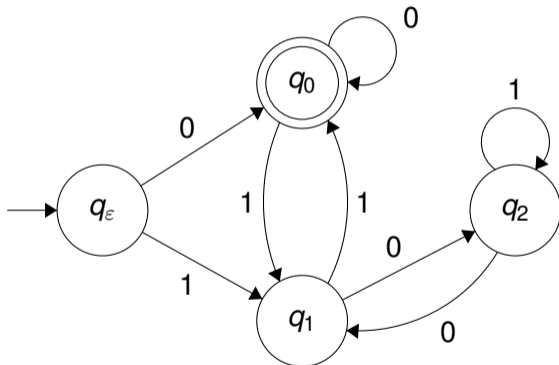

Jednoduchým riešením je zostrojiť DKA M_1 pre jazyk L_1 , DKA M_2 pre jazyk L_2 a následne podľa popisu z prednášky zostrojiť DKA pre prienik jazykov $L_1 \cap L_2$, teda DKA, ktorý bude akoby paralelne sledovať výpočty M_1 a M_2 pre daný vstup.

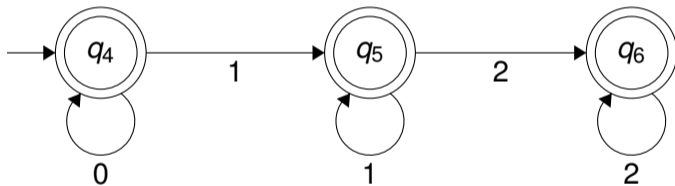
DKA M_1 , kde $L(M_1) = L_1$:

$M_1 = (\{q_\epsilon, q_0, q_1, q_2\}, \{0, 1\}, \delta, q_\epsilon, \{q_0\})$, prechodovú funkciu popíšeme prechodovým diagramom:

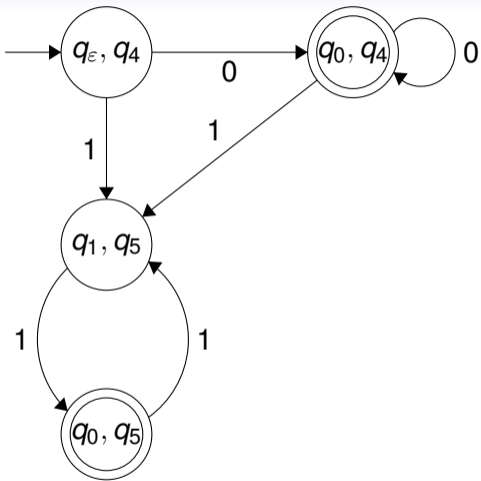
DKA M_2 , kde $L(M_2) = L_2$:

$M_2 = (\{q_4, q_5, q_6\}, \{0, 1, 2\}, \delta, q_4, \{q_4, q_5, q_6\})$, prechodovú funkciu popíšeme prechodovým diagramom:

Výsledok

Výsledný DKA podľa konštrukcie z prednášky pre prienik 2 regulárnych jazykov funguje tak, že sleduje, ako by sa pre nejaké vstupné slovo súčasne správal DKA M_1 a DKA M_2 . Preto sú mená stavov tvorené usporiadanými dvojicami, kde prvý prvok je stav z automatu M_1 a druhý prvok stav z automatu M_2 .

Úloha č. 4 - DKA pre doplnok jazyka

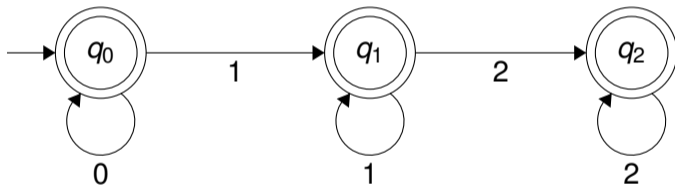
Nájdite DKA pre jazyk, ktorý vznikne ako doplnok regulárneho jazyka L , kde $L = \{0^*1^*2^*\}$ nad abecedou $\Sigma = \{0, 1, 2\}$

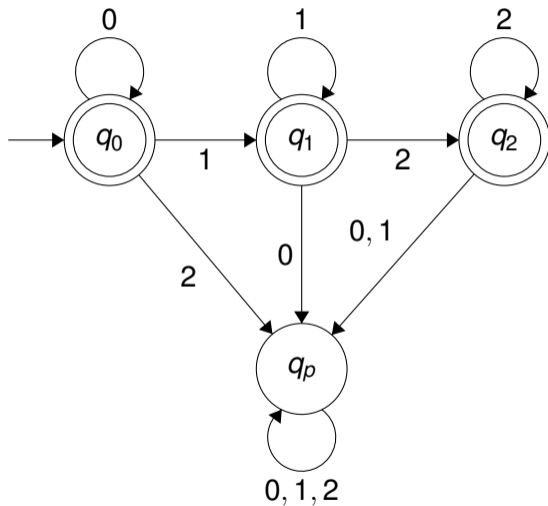
Jednoduchým riešením je zostrojiť DKA M pre jazyk L , doplniť ho na úplný DKA (ak pôvodne nebol úplný) a následne v ňom zmeniť akceptácie stavov z akceptačných na neakceptačné a naopak.

DKA M , kde $L(M) = L$:

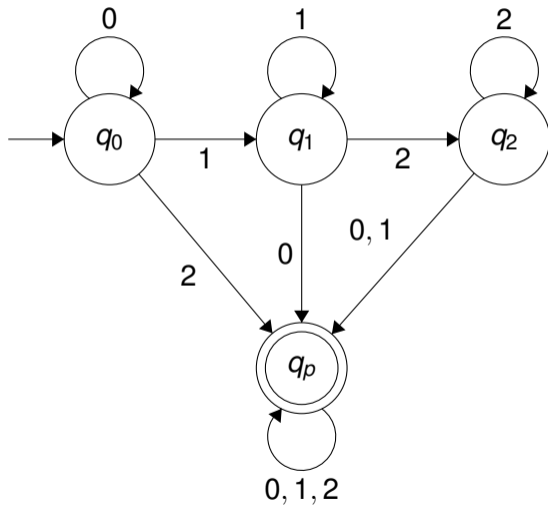
$M = (\{q_0, q_1, q_2\}, \{0, 1, 2\}, \delta, q_0, \{q_0, q_1, q_2\})$, prechodovú funkciu popíšeme prechodovým diagramom:

Doplníme na úplný DKA:

Zmeníme príznač stavov z akceptačných na neakceptačné a naopak, z neakceptačných na akceptačné:

Nájdite reprezentáciu uvedeného jazyka

Nájdite regulárnu gramatiku, deterministický konečný automat a regulárny výraz, ktorý popisuje uvedené jazyky.

- $L_1 = \{aw \mid w \in \{a, b\}^*\}$
- $L_2 = \{wa \mid w \in \{a, b\}^*\}$
- $L_3 = \{xaby \mid x \in \{a, b\}^*, y \in \{a, b\}^*\}$
- $L_4 = \{a^*b^*\}$
- $L_5 = \{a, b\}^*$
- $L_6 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv \#_b(w) \pmod{2}\}$
- $L_7 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv \#_b(w) \pmod{3}\}$
- $L_8 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv 1 \pmod{3}\}$
- $L_9 = \{w \in \{a, b\}^* \mid w \text{ má párny počet znakov } b\}$

Nájdite reprezentáciu uvedeného jazyka

Nájdite regulárnu gramatiku, deterministický konečný automat a regulárny výraz, ktorý popisuje uvedené jazyky.

- $L_{10} = \{w \in \{a, b, c\}^* \mid w \text{ obsahuje ako podreťazec } aba \text{ a začína } c\}$
- $L_{11} = \{a^*b^*\} \cap \{b^*a^*\}$
- $L_{12} = \{a^*b^*\} \cup \{b^*a^*\}$
- $L_{13} = \{b^*ab^*\} \cap \{a^*bab\}$
- $L_{14} = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) < 3\}$
- $L_{15} = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) < 3\}^C$ vzhľadom na abecedu $A = \{a, b\}^*$
- $L_{16} = \{aw \mid w \in \{a, b\}^*\} \setminus \{wa \mid w \in \{a, b\}^*\}$
- $L_{17} = \{w \mid \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0\}^* \mid w \text{ je prirodzené číslo deliteľné } 3\}$

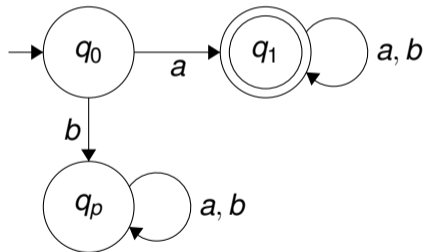

$$L_1 = \{aw \mid w \in \{a, b\}^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow aA$
- $A \rightarrow aA \mid bA \mid \varepsilon$

DKA:

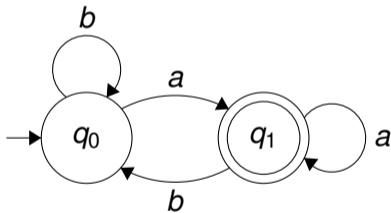
Regex: $a(a|b)^*$

$$L_2 = \{wa \mid w \in \{a, b\}^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow aS \mid bS \mid a$

DKA:

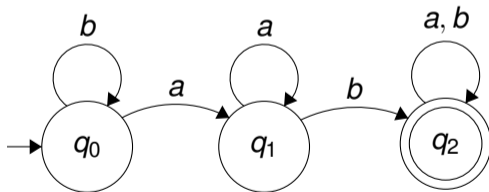
Regex: $(a|b)^* a$

$$L_3 = \{xaby \mid x \in \{a, b\}^*, y \in \{a, b\}^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow aS \mid bS \mid aA$
- $A \rightarrow bB$
- $B \rightarrow aB \mid bB \mid \varepsilon$

DKA:

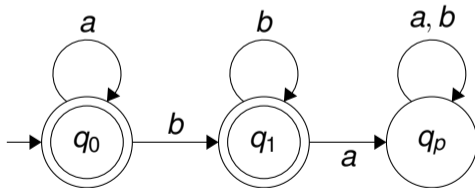
Regex: $(a|b)^* ab(a|b)^*$

$$L_4 = \{a^*b^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB$
- $A \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB$
- $B \rightarrow \varepsilon \mid bB$

DKA:

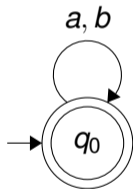
Regex: a^*b^*

$$L_5 = \{a, b\}^*$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aS \mid bS$

DKA:

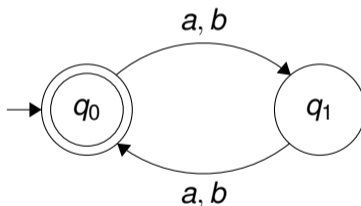
Regex: $(a|b)^*$

$$L_6 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv \#_b(w) \pmod{2}\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bA$
- $A \rightarrow aS \mid bS$

DKA:

Regex: $((a|b)(a|b))^*$

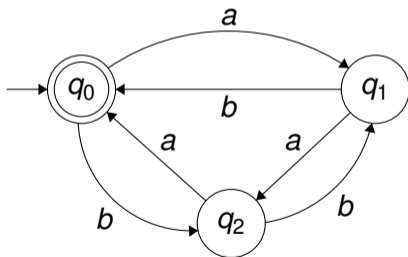
(Pozn. jazyk tvoria reťazce, v ktorých má počet a a b rovnakú paritu - inými slovami reťazce s párnou dĺžkou)

$$L_7 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv \#_b(w) \pmod{3}\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB$
- $A \rightarrow aB \mid bS$
- $B \rightarrow aS \mid bA$

DKA:

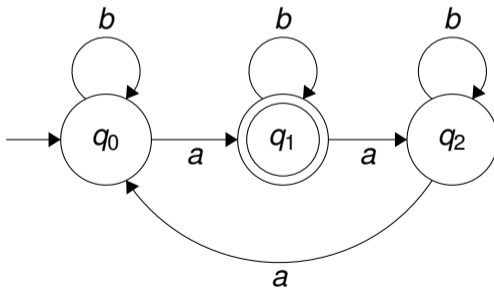
Regex: *nemusíte vedieť urobiť, je zbytočne zložitý...*

$$L_8 = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) \equiv 1 \pmod{3}\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow bS \mid aA$
- $A \rightarrow \varepsilon \mid bA \mid aB$
- $B \rightarrow aS \mid bB$

DKA:

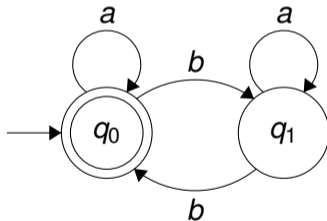
Regex: $(b^*ab^*ab^*a)^*b^*ab^*$

$$L_9 = \{w \in \{a, b\}^* \mid w \text{ má párny počet znakov } b\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, pravidlá P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid bA \mid aS$
- $A \rightarrow \varepsilon aA \mid bS$

DKA:

Regex: $(a^*)|(a^*ba^*ba^*)^*$, prípadne $(a|(ba^*b))^*$.

$L_{10} = \{w \in \{a, b, c\}^* \mid w \text{ obsahuje ako podreťazec } aba \text{ a začína } c\}$

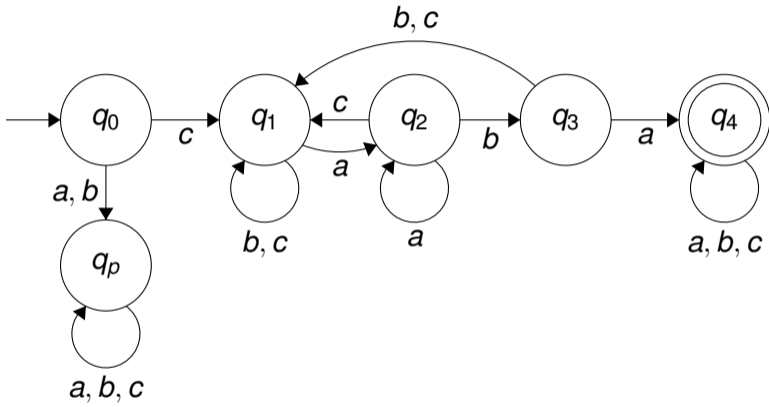
$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b, c\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow cA$
- $A \rightarrow aA \mid bA \mid cA \mid abaB$
- $B \rightarrow aB \mid bB \mid cB \mid \varepsilon$

Regex: $c(a|b|c)^*aba(a|b|c)^*$

DKA na ďalšom slajde.

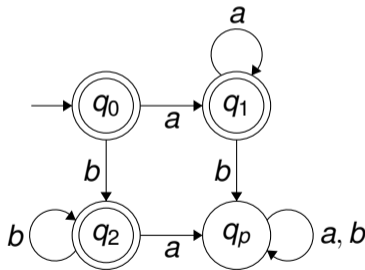

$$L_{11} = \{a^*b^*\} \cap \{b^*a^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB$
- $A \rightarrow \varepsilon \mid aA$
- $B \rightarrow \varepsilon \mid bB$

DKA:

Regex: $(a^*)|(b^*)$

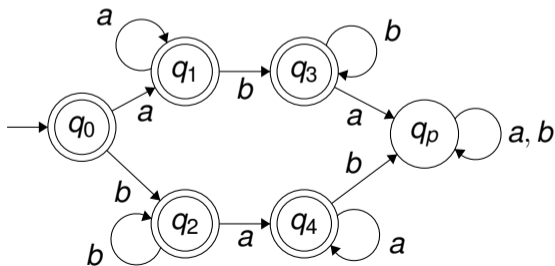
Pozn.: V podstate ide alebo o reťazce a^* , alebo o reťazce b^*

$$L_{12} = \{a^*b^*\} \cup \{b^*a^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B, C, D\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB \mid bC \mid aD$
- $A \rightarrow \varepsilon \mid aA \mid bB$
- $B \rightarrow \varepsilon \mid bB$
- $C \rightarrow \varepsilon \mid bC \mid aD$
- $D \rightarrow \varepsilon \mid aD$

DKA:

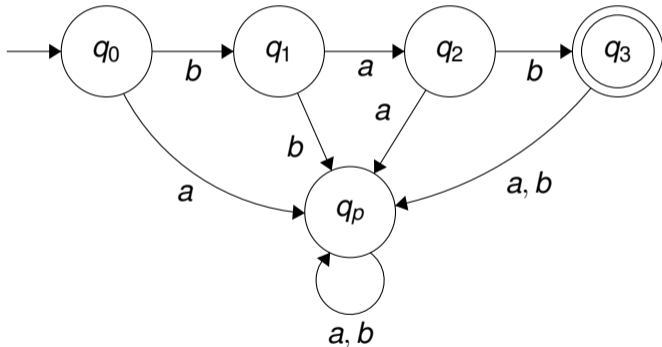
Regex: $(a^*b^*)|(b^*a^*)$

$$L_{13} = \{b^*ab^*\} \cap \{a^*bab\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatočný neterminál, P :

- $S \rightarrow bab$

DKA:

Regex: *bab*

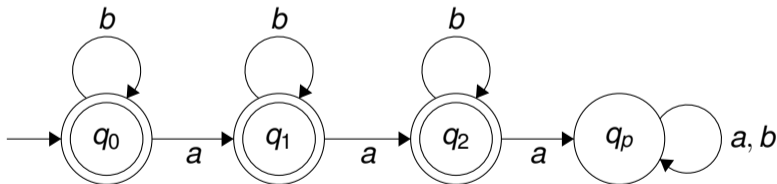
Pozn.: V podstate ide len o reťazec *bab*

$$L_{14} = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) < 3\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow \varepsilon \mid bS \mid aA$
- $A \rightarrow \varepsilon \mid bA \mid aB$
- $B \rightarrow \varepsilon \mid bB$

DKA:

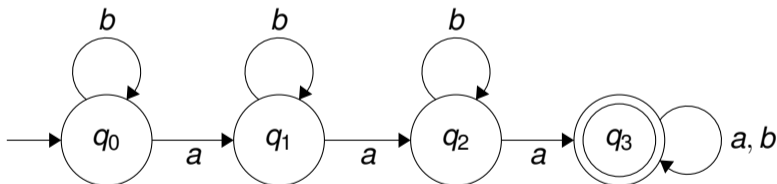
Regex: $b^*(\varepsilon \mid ab^* \mid ab^* ab^*)$

$$L_{15} = \{w \in \{a, b\}^* \mid \#_a(w) < 3\}^C$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B, C\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow bS \mid aA$
- $A \rightarrow bA \mid aB$
- $B \rightarrow bB \mid aC$
- $C \rightarrow \varepsilon \mid bC \mid aC$

DKA:

Regex: $b^* ab^* ab^* a(a|b)^*$

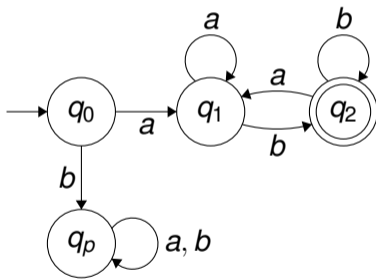
Pozn.: Ide o doplnok predchádzajúceho jazyka (L_{14} boli reťazce s najviac 2 áčkami, L_{15} sú reťazce s aspoň 3 áčkami.

$$L_{16} = \{aw \mid w \in \{a, b\}^*\} \setminus \{wa \mid w \in \{a, b\}^*\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B, C\}$, $T = \{a, b\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow aA$
- $A \rightarrow aA \mid bA \mid b$

DKA:

Regex: $a(a|b)^*b$

(Pozn.: Rozdiel uvedených množín tvorí množina reťazcov začínajúcich a a končiacich b)

$$L_{17} = \{w \in \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0\}^* \mid w \text{ je prirodzené číslo deliteľné } 3\}$$

$G = (N, T, P, S)$, $N = \{S, A, B, C\}$, $T = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$, S je počiatkový neterminál, P :

- $S \rightarrow 3A|6A|9A|1B|4B|7B|2C|5C|8C$
- $A \rightarrow 0A|3A|6A|9A|1B|4B|7B|2C|5C|8C$
- $B \rightarrow 0B|3B|6B|9B|1C|4C|7C|2A|5A|8A$
- $C \rightarrow 0C|3C|6C|9C|1A|4A|7A|2B|5B|8B$

DKA na ďalšom slajde. Regex nemusíte vedieť, lebo v tomto prípade je dosť zložitý...

